O‘ZBEKISTONDA MA’NAVIY HAYOTNI MODERNIZATSIYALASHNING STRATEGIK ISTIQBOLLARI

Bekchanov Sanjar Ibragimovich
Respublika Ma’naviyat va Ma’rifat markazi huzuridagi Ijtimoiy-ma’naviy tadqiqotlar instituti mustaqil tadqiqotchisi
bekchanovsanjar12@gmail.com
ORCID.ORG/0009-0005-4564-8155

Annotatsiya. Mazkur maqolada O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayonining nazariy asoslari, uning ijtimoiy-falsafiy mazmuni hamda strategik rivojlanish istiqbollari tahlil qilinadi. Shuningdek, globallashuv sharoitida milliy ma’naviy qadriyatlarni asrab-avaylash, yosh avlodning ma’naviy kamolotini ta’minlash va jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish masalalari ilmiy jihatdan yoritiladi. Maqolada ma’naviy modernizatsiyaning davlat siyosati darajasida amalga oshirilayotgan islohotlar bilan uzviy bog‘liqligi ko‘rsatib beriladi.

Kalit so‘zlar: ma’naviyat, modernizatsiya, ma’naviy taraqqiyot, milliy qadriyatlar, globallashuv, ma’naviy xavfsizlik, ijtimoiy taraqqiyot.

Kirish. XXI asrda globallashuv jarayonlarining jadallashuvi jamiyat hayotining barcha sohalarida, jumladan ma’naviy sohada ham chuqur o‘zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Axborot texnologiyalarining rivojlanishi, madaniy almashinuvlarning kengayishi va ijtimoiy transformatsiyalar natijasida jamiyatning ma’naviy qadriyatlari, dunyoqarashi hamda madaniy muhitida yangi tendensiyalar shakllanmoqda. Bunday sharoitda milliy ma’naviyatni asrab-avaylash, uni zamonaviy talablar asosida rivojlantirish hamda jamiyatning ma’naviy hayotini modernizatsiyalash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda amalga oshirilayotgan keng ko‘lamli islohotlar jamiyat hayotining barcha jabhalarini qamrab olgan bo‘lib, ular orasida ma’naviy sohani rivojlantirish alohida o‘rin tutadi. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot

strategiyasida ham ma’naviy-ma’rifiy ishlar samaradorligini oshirish, milliy qadriyatlarni mustahkamlash, yosh avlodni vatanparvarlik ruhida tarbiyalash va jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish ustuvor vazifalar sifatida belgilangan. Bu esa ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayonini davlat siyosatining muhim yo‘nalishlaridan biriga aylantirmoqda.

Ma’naviy modernizatsiya nafaqat madaniy merosni asrash yoki ma’rifiy ishlarni kuchaytirish bilan cheklanmaydi. U jamiyatning ma’naviy qadriyatlari tizimini zamonaviy taraqqiyot talablariga mos ravishda yangilash, inson kapitalini rivojlantirish, fuqarolarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash hamda milliy o‘zlikni anglash jarayonini chuqurlashtirishni nazarda tutadi. Shu bois ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jamiyat barqarorligi va taraqqiyotining muhim omili sifatida qaraladi.

Mazkur maqolaning maqsadi O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalashning ijtimoiy-falsafiy asoslarini tahlil qilish, ushbu jarayonning strategik yo‘nalishlari va istiqbollarini ilmiy jihatdan yoritishdan iborat.

O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash masalasi ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan turli ilmiy yondashuvlar asosida tadqiq etilgan. Mazkur muammoning nazariy va metodologik jihatlarini o‘rganishda, avvalo, jamiyat taraqqiyotida ma’naviyatning o‘rni va ahamiyatini yoritib beruvchi fundamental ilmiy manbalar muhim ahamiyat kasb etadi.

O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti I.A. Karimovning asarlarida ma’naviyat jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biri sifatida talqin qilinadi. Xususan, uning “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch” asarida ma’naviy qadriyatlarning jamiyat barqarorligi, milliy o‘zlikni anglash va yosh avlod tarbiyasidagi o‘rni chuqur tahlil qilingan. Muallif ma’naviyatni jamiyatning ichki qudrati sifatida baholab, uni rivojlantirish milliy taraqqiyotning muhim sharti ekanligini ta’kidlaydi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning asarlarida ham jamiyatning ma’naviy hayotini rivojlantirish va modernizatsiyalash masalalariga alohida e’tibor qaratilgan. Uning “Yangi O‘zbekiston strategiyasi”

asarida jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish, milliy qadriyatlarni asrab-avaylash hamda yoshlarning ma’naviy kamolotini ta’minlash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida ko‘rsatib berilgan.

Mahalliy tadqiqotchilar O. Abilov, B. To‘raev, S. Atamurotov, I. Saifnazarov kabi olimlar o‘z ilmiy izlanishlarida globallashuv sharoitida ma’naviyatning rivojlanish xususiyatlari, milliy qadriyatlarning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni hamda ma’naviy xavfsizlik masalalarini tahlil qilganlar. Ularning tadqiqotlarida ma’naviy taraqqiyotning ijtimoiy-falsafiy asoslari hamda zamonaviy jamiyatda ma’naviy modernizatsiya jarayonining ahamiyati keng yoritilgan.

Xorijiy olimlarning tadqiqotlarida ham jamiyatning ma’naviy rivojlanishi va madaniy transformatsiyalar masalalari alohida o‘rganilgan. Jumladan, A. Toynbi, S. Huntington, P. Berger kabi olimlar o‘z asarlarida sivilizatsiyalar taraqqiyotida madaniyat va ma’naviyatning o‘rni, global jarayonlarning milliy qadriyatlarga ta’siri hamda madaniy identitet muammolarini ilmiy jihatdan tahlil qilganlar. Mavjud ilmiy tadqiqotlar ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayoni jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri ekanligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, globallashuv sharoitida milliy ma’naviy qadriyatlarni rivojlantirish, yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash va ma’naviy xavfsizlikni ta’minlash masalalari yanada chuqur ilmiy tahlil qilishni talab etadi.

Mazkur tadqiqot ishida O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayonining ijtimoiy-falsafiy mohiyatini ochib berish hamda uning strategik rivojlanish istiqbollarini tahlil qilish uchun bir qator ilmiy metodlardan foydalanildi. Tadqiqot metodologik jihatdan falsafiy tafakkur tamoyillariga, ijtimoiy jarayonlarni tizimli o‘rganish yondashuvlariga hamda zamonaviy ilmiy tadqiqot metodlariga asoslanadi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, tizimli tahlil metodi qo‘llanilib, ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayoni jamiyat taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi sifatida kompleks tarzda o‘rganildi. Bu metod orqali ma’naviy jarayonlarning ijtimoiy, madaniy va siyosiy omillar bilan o‘zaro bog‘liqligi tahlil qilindi.

Shuningdek, tarixiy va mantiqiy yondashuv asosida ma’naviy taraqqiyotning

tarixiy shakllanish bosqichlari hamda zamonaviy davrda yuz berayotgan o‘zgarishlar o‘zaro bog‘liqlikda o‘rganildi. Ushbu metod ma’naviy qadriyatlar evolyutsiyasi va ularning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rnini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqot davomida qiyosiy (komparativ) tahlil metodi ham qo‘llanildi. Bu metod yordamida turli ilmiy qarashlar, nazariy yondashuvlar va tajribalar solishtirilib, ma’naviy modernizatsiya jarayonining umumiy qonuniyatlari aniqlashtirildi.

Bundan tashqari, analiz va sintez, induksiya va deduksiya kabi umumilmiy metodlar ham keng qo‘llanildi. Mazkur metodlar orqali ma’naviy hayotni modernizatsiyalashning nazariy asoslari umumlashtirildi hamda ushbu jarayonning istiqbolli yo‘nalishlari haqida ilmiy xulosalar chiqarildi.

Natijada qo‘llanilgan metodologik yondashuvlar O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayonining ijtimoiy-falsafiy mohiyatini chuqurroq ochib berish hamda uning strategik rivojlanish istiqbollarini ilmiy asosda tahlil qilish imkonini berdi.

Tahlil va natijalar. O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayoni jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, so‘nggi yillarda mamlakatda amalga oshirilayotgan ijtimoiy-siyosiy islohotlar ma’naviy sohada ham tub o‘zgarishlarni yuzaga keltirdi. Bu jarayon, avvalo, milliy qadriyatlarni tiklash, tarixiy merosni asrab-avaylash hamda jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirishga qaratilgan keng ko‘lamli davlat siyosati bilan uzviy bog‘liqdir.

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ma’naviy modernizatsiya jarayoni bir necha asosiy yo‘nalishlarda amalga oshirilmoqda. Birinchidan, milliy o‘zlikni anglash va tarixiy merosga bo‘lgan e’tibor kuchaymoqda. Bu jarayon xalqning boy madaniy va ma’naviy merosini qayta o‘rganish, buyuk ajdodlar ilmiy-falsafiy qarashlarini keng targ‘ib qilish hamda ularni zamonaviy ijtimoiy hayotga tatbiq etish orqali namoyon bo‘lmoqda.

Ikkinchidan, ta’lim tizimida ma’naviy-ma’rifiy ishlarning samaradorligini oshirishga alohida e’tibor qaratilmoqda. Yosh avlodni vatanparvarlik, milliy

g‘urur, bag‘rikenglik va insonparvarlik ruhida tarbiyalash ma’naviy modernizatsiyaning muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bu esa jamiyatda fuqarolik mas’uliyati va ijtimoiy faollikni kuchaytirishga xizmat qilmoqda.

Uchinchidan, axborot makonining kengayishi va raqamli texnologiyalar rivoji ma’naviy hayotga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, zamonaviy axborot muhitida yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash, ularni turli mafkuraviy tahdidlardan himoya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bois axborot madaniyatini rivojlantirish, tanqidiy tafakkurni shakllantirish va ma’naviy xavfsizlikni ta’minlash zaruriy vazifalardan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Tadqiqot natijalari shuni ham ko‘rsatadiki, ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayonining samaradorligi davlat va jamiyat hamkorligiga bevosita bog‘liqdir. Fuqarolik jamiyati institutlari, ta’lim muassasalari, ommaviy axborot vositalari va madaniyat tashkilotlarining faol ishtiroki ma’naviy islohotlarning izchil amalga oshirilishiga xizmat qiladi.

Umuman olganda, olib borilgan tahlillar O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayoni jamiyat barqarorligi, milliy o‘zlikni anglash hamda ijtimoiy taraqqiyotni ta’minlashda muhim omil ekanini ko‘rsatadi. Mazkur jarayonning izchil davom ettirilishi mamlakatning strategik rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jamiyat taraqqiyotining muhim strategik yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Zamonaviy globallashuv sharoitida milliy ma’naviy qadriyatlarni asrab-avaylash, ularni zamon talablari asosida rivojlantirish hamda jamiyatda sog‘lom ma’naviy muhitni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor vazifalaridan biriga aylangan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ma’naviy modernizatsiya jarayoni milliy o‘zlikni anglashni kuchaytirish, yosh avlodning ma’naviy kamolotini ta’minlash, axborot madaniyatini rivojlantirish hamda ma’naviy xavfsizlikni mustahkamlash orqali amalga oshirilmoqda. Mazkur jarayon jamiyatning barqaror

rivojlanishi, fuqarolik ongining yuksalishi va milliy taraqqiyotning mustahkam poydevorini yaratishga xizmat qiladi.

Shuningdek, ma’naviy hayotni modernizatsiyalashning samaradorligi davlat, fuqarolik jamiyati institutlari, ta’lim tizimi hamda madaniy-ma’rifiy tashkilotlarning o‘zaro hamkorligiga bevosita bog‘liqdir. Shu bois kelgusida ma’naviy sohada olib borilayotgan islohotlarni yanada takomillashtirish, milliy qadriyatlarni rivojlantirish va yoshlarning ma’naviy immunitetini mustahkamlash ustuvor vazifalardan biri bo‘lib qoladi.

Umuman olganda, ma’naviy hayotni modernizatsiyalash jarayoni Yangi O‘zbekistonning ijtimoiy, madaniy va ma’naviy taraqqiyotini ta’minlashda muhim omil bo‘lib, u jamiyatning barqaror rivojlanishi va kelajak avlodning ma’naviy barkamolligini ta’minlashga xizmat qiladi.

ADABIYOTLAR:

1. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008.

2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021.

3. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O‘zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. – Toshkent: O‘zbekiston, 2017.

4. Toffler A. The Third Wave. – New York: Bantam Books, 1980.

5. Giddens A. Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Late Modern Age. – Cambridge: Polity Press, 1991.

6. Bell D. The Coming of Post-Industrial Society. – New York: Basic Books, 1973.

7. Berger P., Luckmann T. The Social Construction of Reality. – New York: Anchor Books, 1966.

8. Forobiy Abu Nasr. Fozil odamlar shahri. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2016.

9. Beruniy Abu Rayhon. Tanlangan asarlar. – Toshkent: Fan, 1973.